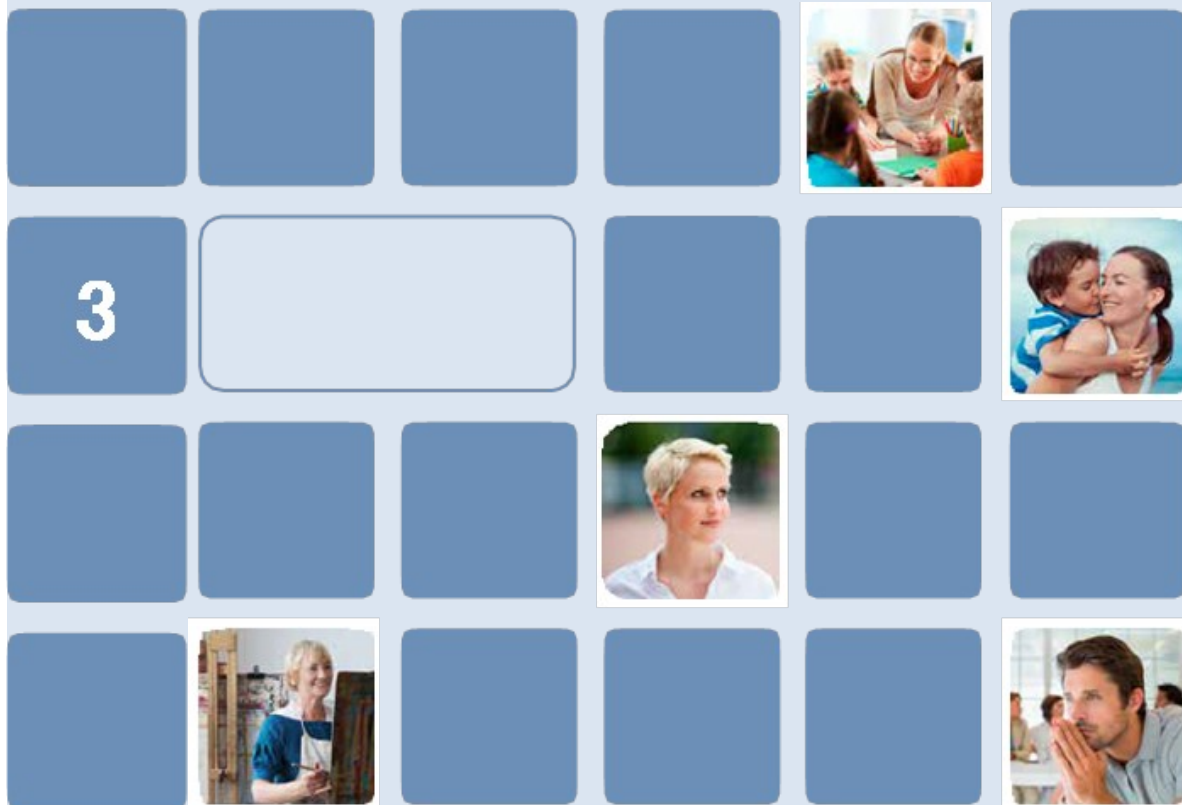

Život so SM

SM a možnosti liečby RRSM

1. Úvod

Informačná séria „Život so SM“ ponúka viac informácií o ochorení označovanom ako SM: rôzne príznaky, možné liečby a ako si môžete život so SM čo najviac zjednodušiť.

Toto je 3. brožúra zo série piatich brožúr:

- 1. brožúra:** Čo je SM?
- 2. brožúra:** SM a každodenný život
- 3. brožúra:** SM a možnosti liečby
- 4. brožúra:** SM, sexualita a rodičovstvo
- 5. brožúra:** SM a kognitívne funkcie

Brožúra „Možnosti liečby RRSM“

Po stanovení diagnózy SM sa vynára mnoho otázok. V prvých dvoch brožúrach sa vysvetľuje, čo je SM, ako môže ochorenie vplývať na váš každodenný život a aký je najúčinnnejší, praktický spôsob zvládania ochorenia.

Táto tretia brožúra sa venuje dostupným možnostiam liečby relapsujúcej remitujúcej sklerózy multiplex (RRSM). Síce nie je možné toto ochorenie vyliečiť, avšak našťastie dnes máme k dispozícii naozaj široké spektrum protizápalovej liečby s nízkou až veľmi vysokou účinnosťou (nasadzovanej s efektom v závislosti od stavu pacienta).

Rozlišujeme lieky, ktoré tlmia zápalový chorobný proces (imunomodulácia), a lieky, ktoré poskytujú úľavu od príznakov RRSM (symptomatická liečba).

V tejto brožúre sú uvedené lieky spolu s vysvetlením, ako fungujú a kto ich môže užívať.

2. Cieľ liečby

Liečba RRSM má dva ciele:

a. Blokovanie chorobného procesu

Ovplyvňovanie, modifikácia chorobného procesu sa označuje aj ako imunomodulácia. Cieľom imunomodulačnej liečby je znížiť počet relapsov a zastaviť postup ochorenia v maximálnej možnej miere.

Imunomodulačná liečba tlmí zápal v centrálnom nervovom systéme, čím zabraňuje poškodeniu nervového systému a dokáže tak spomaliť progresiu - t.j. zhoršovanie ochorenia

b. Zmiernenie prejavov a príznakov ochorenia

Zmiernenie prejavov a príznakov ochorenia sa zameriava na zmiernenie bolesti alebo nepríjemných pocitov. Tento druh liečby však neslúži na kauzálny boj so samotnou RRSM a neodstraňuje príčinu príznakov.

Kto ma bude liečiť?

RRSM je ochorenie centrálného nervového systému a hlavným ošetrojúcim lekárom je neurológ (odborník na poruchy centrálného nervového systému). RRSM môže spôsobovať široké spektrum príznakov, ktoré sa môžu vyskytnúť kdekoľvek v organizme. Z dôvodu liečby týchto príznakov vás môže neurológ odoslať aj k iným špecialistom, napr. k urológovi alebo očnému lekárovi.

3. Včasná, účinná liečba

V rôznych štúdiách sa preukázalo, že v podstate jedine včasná a účinná liečba RRSM je pre pacientov veľmi prospešná. Z dlhodobého hľadiska môže napríklad zastaviť neurologické poškodenie, čím sa predchádza vzniku určitých telesných obmedzení (zneschopneniu). Ďalším argumentom v prospech včasného začatia účinnej (imunomodulačnej) liečby je skutočnosť, že ak dôjde k poškodeniu nervov, toto poškodenie je nezvratné. Včasná liečba účinne zabraňuje tomuto typu poškodenia. Lieky sa môžu líšiť z hľadiska účinnosti a vedľajších účinkov, preto je dobré mať, čo najviac informácií o týchto rozdieloch. Presné informácie získate u svojho lekára.

4. Lieky zamerané na spomalenie postupu ochorenia (imunomodulácia)

RRSM je stále nevyliciteľné ochorenie. Našťastie za posledných pár rokov sa dostalo na trh veľa účinných liekov a SM možno teraz liečiť oveľa efektívnejšie než kedykoľvek predtým.

Imunomodulačná liečba sa zameriava na imunitný systém (obranný systém) pacienta. Imunitný systém ľudí so SM nefunguje tak, ako by mal. Je potrebné ho určitým spôsobom opraviť, upraviť.

To znamená, že imunomodulačná liečba:

- musí byť v súlade s pokynmi lekára

- je dlhodobá (chronická)
- nesúvisí s príznakmi

V praxi to znamená, že nemusíte zaznamenať žiadne okamžité účinky liečby. Napriek tomu je dôležité, aby ste pokračovali v liečbe podľa pokynov neurológa, pretože táto liečba dlhodobo znižuje riziko nových vzplanutí ochorenia a môže tiež minimalizovať riziko ďalšieho, trvalého zhoršenia.

4.1 Aké imunomodulačné lieky na liečbu RRSM sú k dispozícii?

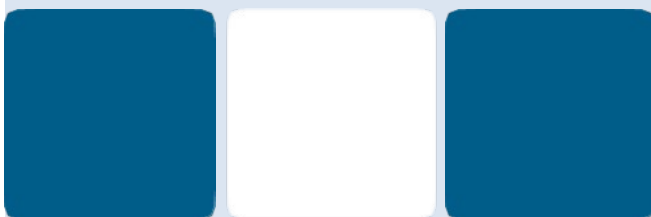
RRSM sa často opisuje ako ochorenie tisícich tvárí. Dôvodom je to, že samotné ochorenie sa môže prejavovať mnohými spôsobmi. Nehovoríme len o rozdieloch medzi pacientmi, ale tiež o rozdielnych prejavoch u jedného pacienta po čase.

Z tohto dôvodu je dobré, že je k dispozícii spektrum rôznych liekov, takže každý pacient môže dostať správnu liečbu v správnom čase. Lieky sa môžu líšiť z hľadiska účinnosti a vedľajších účinkov. Ďalším rozdielom je to, že niektoré lieky pôsobia na organizmus (imunitný systém) dlhšie ako iné.

Jednou z výhod takýchto liekov je to, že odstup medzi dávkami je dlhší než pri liekoch, ktorých účinok na organizmus (imunitný systém) je krátkodobý. Má to však aj svoje nevýhody v podobe možných vedľajších účinkov. V takomto prípade budete musieť pred prechodom na inú liečbu počkať, kým účinky lieku neodznajú.

Porozprávajte sa so svojím neurológom, ktorá liečba je vo vašej situácii najvhodnejšia. Pri výbere lieku sa berú do úvahy vaše prejavy a príznaky, no určitú úlohu zohráva aj to, v ktorom štádiu života sa nachádzate. Napríklad ak sa pokúšate otehotniť alebo ste tehotná, môžete aj naďalej užívať niektoré z týchto liekov, no iné by ste mali prestať užívať.

Porozprávajte sa so svojím neurológom o svojich očakávaniach, preferenciách a skúsenostiach. Buďte na tento rozhovor dobre pripravená. Zapište si otázky a prineste si ich so sebou.

Na nasledujúcich stránach je uvedený prehľad dostupných liekov:

a. Teriflunomid

Teriflunomid zabraňuje zvýšeniu počtu niektorých bielych krviniek (lymfocytov), čo pomáha pri ochrane centrálného nervového systému pred útokmi imunitného systému. Tým sa znižuje zápal, ktorý vedie k poškodeniu nervov v súvislosti s RRSM.

b. Interferón beta-1a i.m., Interferón beta-1b s.c., Peginterferón beta-1a s.c., Interferón beta-1a s.c.

Tieto lieky patria do skupiny nazývanej „interferóny“. Interferóny sú prírodné látky, ktoré telo vytvára na účinnejšiu obranu pred útokmi (napr. pri vírusových infekciách). Ešte úplne nerozumieme tomu, ako interferóny pôsobia pri RRSM, no predpokladá sa, že interferón beta utlmuje imunitný systém a zabraňuje relapsom RRSM.

c. Glatirameracetát

Glatirameracetát potláča imunitný systém a zmiernuje zápal.

d. Fingolimod

Fingolimod pomáha pri ochrane centrálného nervového systému pred útokmi imunitného systému tým, že ovplyvňuje schopnosť niektorých bielych krviniek (lymfocytov) voľne sa pohybovať v organizme a zabezpečuje, že sa neodstanú do mozgu alebo miechy.

e. Alemtuzumab

Biele krvinky (lymfocyty) po tom, ako sa na nich naviaže alemtuzumab, zomierajú a nahrádzajú ich nové lymfocyty. Ešte úplne nerozumieme tomu, ako alemtuzumab pôsobí pri RRSM, ale domnievame sa, že zmiernuje škodlivý účinok imunitného systému zabíjaním existujúcich lymfocytov, vďaka čomu ich môžu nahradiť nové iné lymfocyty.

f. Kladribín

Kladribín je cytotoxická látka (látka zabíjajúca bunky), ktorá pôsobí hlavne na lymfocyty. To sú tie bunky v imunitnom systéme, ktoré zohrávajú úlohu pri zápale.

g. Okrelizumab

Okrelizumab sa viaže na špecifické B bunky (typ bielych krviniek, resp. lymfocytov), ktoré sú súčasťou imunitného systému a zohrávajú úlohu pri RRSM. Okrelizumab znižuje počet týchto buniek.

h. Dimetylfumarát

Jedným zo spôsobov pôsobenia dimetylfumarátu je aktivácia proteínu nazývaného „Nrf2“, ktorý reguluje určité „antioxidačné“ gény, a tie pomáhajú chrániť bunky pred poškodením. V štúdiách sa preukázalo, že dimetylfumarát zmierňuje zápal a mení (moduluje) aktivitu imunitného systému.

i. Natalizumab

Natalizumab bráni tomu, aby sa bunky, ktoré spôsobujú zápal (lymfocyty), dostali do mozgu. Tým sa znižuje poškodenie nervov spôsobené RRSM.

Aké rozhodnutia je potrebné urobiť? Čo môžete očakávať od liečby?

Najvhodnejšou osobou, ktorá vám vie vysvetliť záplavu informácií, ktoré sa dočítate na internete či v brožúrach akéhokoľvek druhu, je váš neurológ alebo zdravotná sestra špecializujúca sa na SM. Prediskutuje s vami otázky, ktoré sa vás osobne týkajú, a pomôže vám pri výbere liekov, ktoré sú pre vás najvhodnejšie.

Súhrnom, akútna liečba ataku/relapsu SM spočíva v podaní kúry kortikoidmi (methylprednisonom), ďalšia dlhodobá, vyššie spomínaná tzv. imunomodulačná liečba už spadá do kompetencie špecializovaných Centier pre liečbu SM.

Dlhodobá tzv. imunomodulačná/protizápalová terapia je určená na zníženie aktivity ochorenia (počet atakov) a spomalenie jeho progresie. Cieľom liečby je tzv. NEDA koncept („no evidence of disease activity“,), t.j. pacient bez aktivity ochorenia - žiadne relapsy, dizabilita či nové zápalové ložiská na MRI. Farmakologické preparáty pozostávajú z prvolíniovej liečby (injekcie a tabletky - interferóny, glatirameracetát, teriflunomid, +/- dimetylfumarát). Pri predpokladanom ľahkom priebehu ochorenia začíname liečbu radou liekov 1.línie (nižšia účinnosť - cca 30%, vyššia bezpečnosť). Pokiaľ pacient nemá dobrú odpoveď na svoju súčasnú liečbu, nemal by strácať čas a liečba by sa mala eskalovať, t.j. zmeniť za liek s vyššou účinnosťou : preparáty 2. línie (50-80% účinnosť) pozostávajú z infúzných a tabletkových foriem (tzv. monoklonálne protilátky - infúzna biologická liečba - natalizumab, ocrelizumab, alemtuzumab, cladribin, fingolimod). V určitých prípadoch je vhodné liečbu

iniciovať už touto vyššou radou liekov - ak ide prognosticky o nepriaznivého pacienta, v prípade začatia liečby 1. líniou je ohrozený rýchlou invalidizáciou.

5. Liečba príznakov

RRSM môže viesť ku všetkým druhom príznakov, ktoré môžu prichádzať a odchádzať. Symptomatická liečba je cieleňá liečba zameraná na poskytnutie úľavy od konkrétneho príznaku, ktorý sa u vás prejavil. Existujú napríklad lieky na úľavu od bolesti, na problémy s močovým mechúrom a črevami, na stuhnutosť, spasticitu a problémy s pohyblivosťou. Viac o tejto téme vám povie váš neurológ alebo zdravotná sestra špecializujúca sa na SM.

Liečba relapsu SM

Atak SM (vzplanutie, exacerbácia) môže trvať 24 hodín až niekoľko týždňov. Môže dôjsť k rýchlemu nástupu nových príznakov alebo sa môžu vrátiť staré príznaky. Tieto príznaky nesmú byť spojené s horúčkou, infekciou ani začatím či ukončením liečby. Je potrebné zdefinovať, či sa jedná o nový atak alebo zhoršenie stavu z iných príčin. Preto je potrebné informovať vždy svojho neurológa.

Kortikosteroidy

Vzplanutie je prejav akútneho zápalu jedného alebo viacerých miest v centrálnom nervovom systéme.

Ako akútna liečba sa často používajú kortikosteroidy. Sú to protizápalové lieky, ktoré skracujú trvanie záchvatov SM. Môžu sa podávať rôznymi spôsobmi. Zvyčajne sa podávajú vo forme infúzie, aby sa liek dostal priamo do krvného obehu. Na niekoľko dní (zvyčajne tri až päť dní) vás hospitalizujú. Kortikosteroidy môžete dostať aj vo forme tabliet.

Liečba miernych relapsov

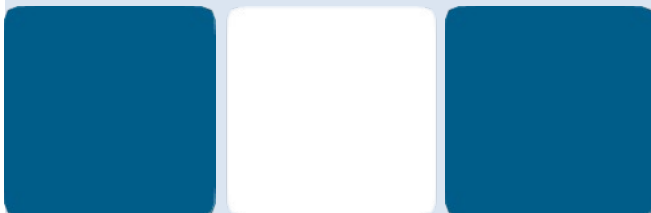
Vzplanutia sa nie vždy liečia kortikosteroidmi. Pri miernych záchvatoch sa často odporúča viac oddychovať a počkať, kým sa situácia nezlepší. Kortikosteroidy sú často účinnejšie pri strate svalovej sily alebo problémoch so zrakom než pri problémoch so zmyslami alebo rovnováhou. Kvôli možným vedľajším účinkom nie sú tieto lieky vhodné ako udržiavacia liečba. Dlhodobé užívanie vedie k zvýšenému riziku problémov, ako sú osteoporóza, cukrovka a vysoký krvný tlak.

Ako je pacient na liečbe sledovaný a prečo?

Imunomodulačná liečba v závislosti od typu preparátu ovplyvňuje, imunitný systém až do miery, kedy napr. ide o preparáty so žiadaným mechanizmom účinku spôsobujúcim výrazný pokles (nielen) bielych krviniek. U liečeného pacienta preto sledujeme v závislosti od typu lieku pravidelne krvné testy, najmä krvný obraz. Pečeňové a obličkové testy či laboratórne kontroly funkcie štítnej žľazy sú nemenej dôležité. Časté laboratórne vyšetrenia niektorých liekoch (mesačne alebo každé 3 mesiace) sú vlastne účinnou prevenciou a slúžia na skoré podchytenie, následne dobre riešiteľných nežiaducich účinkov liečby (napr. redukcia dávky lieku či zmena liečby, hematologická a endokrinologická liečba, ochrana pečene, liečba močových infekcií a pod.). V Centrách pre liečbu SM sme schopní pacienta pravidelne testovať a odhaliť hroziace riziká, napr. biologickej liečby – ako aj ne/prítomnosť a hladinu určitého typu vírusu (JCV), ktorý pri špecifikovanej dĺžke liečby môže spôsobiť závažnú devastujúcu infekciu mozgu (tzv. progresívnu multifokálnu encefalopatiu). Manažment na skríning záchytu prípadných nežiaducich účinkov liečby (NUL) je v súčasnosti veľmi dobre prepracovaný, a preto obavy z NUL ako dôvod na odmietnutie liečby s jasným benefitom pre pacienta, nie sú namieste. Pacient sa v podstate môže „bezpečne invalidizovať“ alebo prijať riziko možných NUL a žiť kvalitný život s maximálnou možnou mierou zastavenia invalidizácie. Extrémne dôležitým faktorom je ale informovanosť, zodpovednosť a záujem pacienta za spoluprácu k liečbe, potrebnému sledovaniu svojho stavu v domácom prostredí a pravidelnými kontrolami vo svojom SM centre.

6. Záver

Neustále sa rozširujúce spektrum liečby SM, pri pozornom sledovaní efektu na pacienta a nežiaducich účinkov, jednoznačne poskytuje možnosť zlepšenia kvality života a predĺženie života bez obťažujúcej invalidizácie. Včasná a individuálne dobre poskytnutá, nastavená liečba, redukuje progresiu zneschopenia pri tak devastujúcom ochorení, akým SM bezpochyby je.

Užitočné adresy

Na Slovensku sú na liečbu sclerosis multiplex špecializované tieto Centrá:

UNB Nemocnica Staré Mesto

Mickiewiczova 13

813 69 Bratislava

telefón: 02/57 290 215

UNB Nemocnica akad. L.Dérera

Limbová 5

833 05 Bratislava

telefón: 02/ 59 542 422

UNB Nemocnica Ružinov

Ružinovská 6

826 06 Bratislava

telefón: 02/48 234 757

Národný ústav detských chorôb (Detská fakultná nemocnica)

Limbová 1

833 40 Bratislava

telefón: 02/59 371 865

Fakultná nemocnica Nitra

Špitálska 6

950 01 Nitra

telefón: 037/ 6545 456

Fakultná nemocnica Trnava

A. Žarnova 11

917 01 Trnava

telefón: 033/ 59 38 405 alebo 033/ 59 38 455

Fakultná nemocnica Trenčín

Legionárska 28

911 71 Trenčín

telefón: 032/ 65 66 201 alebo 032/ 65 66 520

Nemocnica sv. Michala

Satinského 1/I.

811 08 Bratislava

telefón: 02/ 32 61 2301

Fakultná nemocnica s poliklinikou F.D.Roosevelta Banská Bystrica

Nám. Slobodu 1

975 17 Banská Bystrica

telefón: 048/ 441 27 11

Univerzitná nemocnica Martin

Kollárova 2

036 59 Martin

telefón: 043/ 420 39 74

Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok

Gen. Miloša Vesela 21

034 26 Ružomberok

telefón: 044/ 438 28 54

Univerzitná nemocnica L. Pasteura Košice

Trieda SNP 1

041 66 Košice

telefón: 055/ 640 37 96 alebo 055/615 24 21

Fakultná nemocnica s poliklinikou J. A. Reimana Prešov

Hollého 14

080 01 Prešov

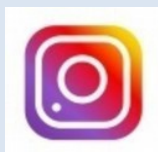
telefón: 051/ 701 1563

Chceli by ste vedieť viac?

Viac informácií o SM nájdete na www.spoluzozeme.sk

Facebook Spolu Môžeme

Instagram Spolu Môžeme

Príprava brožúrok bola podporená spoločnosťou Biogen. Informácie boli veľmi starostlivo zostavené, avšak nenahrádzajú názor, stanovenie diagnózy ani radu ošetrojúceho lekára.